

LECTII DE ERUDIȚIE, ÎNȚELEPCIUNE ȘI UMOR

RODICA ZAFIU*

Profesorul Stelian Dumistrăcel îmbină umorul cu erudiția și empatia cu rigoarea filologică: deopotrivă în largul său în spațiul universitar, în cel al cercetării științifice și în cel al comunicării cu publicul prin articole publicistice și interviuri, este astăzi unul dintre cele mai importante repere ale lingvisticii românești. Profesor cald și generos, cercetător atent și informat, publicist scripitor, are vârsta înțelepciunii îngăduitoare față de oameni și lucruri, dar și tinerețea uimitoare pe care o pot menține doar curiozitatea vie, inteligența și pasiunea profesiei.

Grație formației sale de dialectolog, specialist în retorică și stilistician, profesorul Stelian Dumistrăcel pune diagnostice exacte faptelor de limbă și tendințelor uzului, cu eleganță și, adesea, cu un dram de ironie. Știind foarte multe despre limba română și varietățile ei, îndepărtează cu fermitate politicoasă evaluările superficiale ale nespecialiștilor; fascinat de spectacolul schimbărilor lingvistice, le descrie, le explică și refuză să se transforme în prescriptivist intolerant. Le explică studenților și cititorilor, cu răbdare, ce înseamnă alegerea între registrele limbii, adaptarea la situație și la destinatar. Atitudinea sa, atât de necesară, situată mai întotdeauna în răspăr cu indignările elitiste și cu lamentațiile despre „stricarea limbii”, mi se pare foarte bine ilustrată de o frază dintr-un interviu pe care l-a publicat acum câțiva ani în „Opinia studentescă” (4 iunie 2013): „Înțelepciunea este să judeci pe fiecare așa cum este, să-l înțelegi și chiar să vorbești, dacă nu vrei să-l jighești, apropiat de posibilitățile lui lingvistice și de înțelegere”. Ceea ce nu înseamnă că impostura și agramatisme pretențioase ale presei nu sunt sancționate cu umor și cu abundență de explicații.

Am avut de multe ori bucuria de a-l întâlni în scris pe profesorul Stelian Dumistrăcel, când porneam în căutarea vreunei explicații etimologice, a câte unui fenomen de expresivitate a limbii. De multe ori, tocmai când mi se părea că am dat de un fir, că am descoperit ceva nou, constatam că el fusese deja acolo, scrisese despre fenomenele în cauză, găsisse originea expresiei sau descrisese inovația recentă. În asemenea situații, nu poate decât să te încânte confirmarea unei intuiții

* Universitatea din București, str. Edgar Quinet, nr. 5–7, București.

de către specialistul cu cea mai mare autoritate. Am avut bucuria și mai mare de a-l întâlni față în față, la susținerea unor teze de doctorat (se știe că a format și a îndrumat mulți tineri pasionați de științele limbii și ale comunicării) și cu ocazia unor conferințe și sesiuni de comunicări. Ne-a făcut onoarea să participe de câteva ori, ca invitat special, la sesiunile anuale ale Catedrei de limba română (ulterior Departamentul de lingvistică) al Facultății de Litere a Universității din București. Inteligența sa scâpărătoare, temperată de bunătate și îngăduință, a însuflețit discuțiile purtate atunci asupra unor teme stilistice și retorice.

Dincolo de contribuțiile sale majore la dialectologie și la studierea raportului dintre limba standard și graiuri, trebuie amintite câteva dintre numeroasele direcții de cercetare pe care le-a deschis profesorul Stelian Dumitrăcel prin cărțile și articolele sale, în care filologia interferează tot mai mult cu sociolingvistica și antropologia: a scris despre „agresarea numelor”, una dintre cele mai interesante forme de violență simbolică de care societatea românească abuzează uneori; a descris în detaliu funcționarea, modificarea și recombinația *discursului repetat*; a formulat adevăruri esențiale despre limbajul publicistic, observând cu finețe alunecarea acestuia dinspre un rol informativ către cel de divertisment și exacerbarea funcției fatice a mesajului – de apel și menținere a contactului cu publicul. Profesorul Dumitrăcel disociază cu finețe, în analiza varietăților diastratice și diafazice ale limbii române, între limbajul violent prin conținut și cel perceput ca agresiv sau vulgar prin alegerile lexicale; e probabil specialistul care – într-un dicționar al viitorului, interactiv și interconectat – ar asocia cuvintelor și expresiilor limbii române cele mai potrivite etichete de registru.

Dacă nu ar fi știut tot ce se poate ști despre varietățile regionale, istoria limbii și mecanismele semantice și retorice, lingvistul nu ne-ar fi putut oferi cele mai exacte, prudente și încântătoare explicații ale expresiilor românești. Cartea sa *Până-n pânzele albe* (2001) – rod al unor investigații detectivistice de decenii și al unei lungi experiențe publicistice – va rămâne principala operă de referință într-un domeniu, al etimologiei frazeologismelor, în care puțini s-au aventurat și în care cineva poate fi ghidat doar de cultura solidă și de o îndelung formată sensibilitate față de dinamica limbii.

În continuarea celei mai bune tradiții a filologiei românești, cu o deschidere firească și relaxată către tot ce ne poate aduce azi informarea și comunicarea prin internet, profesorul Dumitrăcel este la fel de tânăr, activ și generos ca întotdeauna. Îi aștept cu nerăbdare noile articole despre cele mai recente întâmplări ale limbii române și îi urez, cu profundă admirație, la mulți ani !